Любов Дрофань
учений секретар ІПСМ,
кандидат філологічних наук,
старш. наук. співроб.

ВАЛЕНТИНА ДАВИДЕНКО: «ДАВНІЙ МІФ, МОЯ ВИГАДКА, СОН ПОСТАЄ ІЗ ТОГО ПОЛОТНА»

Таїна мистецтва неосяжна. Можна пройти повз полотно, ковзнувши по ньому байдужим поглядом на якійсь із виставок, і спокійно забути про нього. А можна, лише мимохіть вгледівши картину, відразу визначити його автора і думати про цю роботу, думати. Мандрувати лабіринтами фантазії і співвідносити їх із реаліями, переосмислювати власний життєвий досвід і пізнавати інші світи. Такі кількарівневі прочитання свого задуму пропонує Валентина Давиденко, непересічна особистість, що має кілька іпостасей: художник і поетеса, журналіст і перекладач, автор сценаріїв телевізійних фільмів про художників і ведуча авторських передач на радіо. Створила власний неповторний стиль як у малярстві, так і в поезії. І цей стиль легко впізнаваний, де словесні і зорові образи сплелися у монолітну гармонію. Хоча, далебі, розгадати і відчути цей стиль вдається хіба що серцем, відчути на інтуїтивному рівні, поза свідомістю. Це лише вона могла написати: «…на камені скель просльозиться в тонкій акварелі цей берег вузький» («Кіммерія», с. 36). І справді, в тонких акварелях з-під пензля авторки виринають з імли часу і простору прикметні, але зовсім нетривкі речі, вони лише розтривожені у пам'яті.

Сухі й лаконічні наукові дослідження навряд чи дадуть змогу (принаймні на сьогодні) осмислити творчість представниці сучасних митців, її стильові і смислові пошуки. Тож лишається одне — з розмаїття картин, написаних аквареллю, акрилом, олією, виокремити характерні мотиви і співвіднести з поетичним світом авторки, який є невіддільним від малярства.

«Яхонти в росах капищ — дари для етруської Мінерви» [1]. Стародавні Еллада й Італія є для Валентини Давиденко невичерпним джерелом натхнення (полотна «Етруська фортеця», «Фрески Умбрії», «Озеро Пєділуко», «Дощ у Сполетто»); спогад про першу мандрівку в Грецію вилився в поетичну збірку «Флейта Евтерпи»; через італійську мову, якою добре володіє, розширює діапазон пізнання себе через інший світ; здійснює переклади італійської поезії XII–XX століть, як-от Біндо Бонічі, Маттео Марія Боярдо, Лаура Боттіферрі, Кьяра Матрайні та Сальваторе Квазімодо. Відчуває відлуння загадкового світу непізнаного і до сьогодні народу етрусків. Якась життєва картина, що вражає настроєвим нюансом, виливається згодом у поетичний образ, що, у свою чергу, породжує вже мистецьку картину, «як в акварелі *ала пріма*, коли пливе одна барва, а ти ледь-ледь додаєш іншої, і вже є нюанс…Отак додають нюансів різні види мистецтв», — подає автокоментар Валентина Давиденко [2].

«Он злітає наш дах до пташиної висі і вище, залишаючи дім, як одчахнуте кореневище» (вірш «Лет») [1; с. 90]. Відчуття власної землі трепетно болюче у мисткині. Для неї батьківщина переростає у вселенський захищений дім, де Україні відводиться особливе місце. Це земля рідна і болюча водночас, це земля предковічна і сакрально містка, осяяна Божою благодаттю, що розпросторюється на увесь світ. Читаю у філософському роздумі Андрєя Бєлого «Сенс мистецтва»: «Мистецтво є творча діяльність душі, здійснювана за допомогою певних способів роботи подолання матеріалу» [3] і видається, що от нарешті відчую той поштовх, що є прообразом форми, з якої твориться мистецтво. «…змінюючи образ видимості, він *[художник. — Л. Д.]*, по суті, підкреслює основні риси образу; спосіб, яким він це здійснює, а також порядок викладу основних рис видимості — диктується переживанням», — цитую з тієї самої праці письменника-модерніста. Але помиляюся: що глибше роздумую над витоками творчості, то більше занурююсь у лабіринти сіток, які серпанковим подихом захищають все живе, бо магнетичним чином створюють алюзію і трансформуються у свідомості на болючу для нас сьогодні тему. Йдеться про виставку, яку

Лаванда. Полотно, акрил. 2015

В. Давиденко символічно назвала «Patria». «І назвала виставку Patria, отже, цією назвою об'єднала нас зі світом, показала, що Вітчизна наша — маленька планета, і все, що відбувається на цій маленькій території, так само осяває або засмучує-затінює простір усієї планети» [2]. «Зоря свободи» — картина, що вперше виставлена на огляд, не типова для авторки і за ідейним втіленням, і за своєю прямою співвіднесеністю до реалій. Зоря свободи зійшла, ціну за яку ще й досі платить Україна. «Коли був Майдан, я написала про це вірш, але написати полотно не могла, — говорила художниця. — Не було потрібного настрою, не могла підійти до теми, аж поки не сталася трагічна подія зі студентами, тоді я написала свою "Зорю свободи" з вражаючими тоді знаками-символами: "Беркут", прапор на плечі дівчини і зоря, яка здіймалася над Михайлівським собором. Коли я написала цю картину, то наче вивільнилася, бо так мене все це душило, давило» [2].

Більше прямих аналогій із політичними подіями не знайдемо у її творчому доробку. Хіба що полотно, де просто дихає кримська лаванда (ще з нашого Криму). Або «Плетіння сіток», як на мене, то це пряма аналогія із волонтерськими діями, хоча на полотні ажур із павутинок. Авторський коментар: «"Весна 2014-го. Плетіння сіток": ірис, дівоча постать, сукенка у квітах, дівчина плете сіть: заплітає нею квіти, таким чином вона захищає світ».

В інших роботах авторка балансує на межі реалістичності, віддаючи перевагу фантасмагорійності («Присвята Катерині Білокур», «Бузкова гілка», «Лелеки», «Вишенька-черешенька». І сюди ж у поезії образ матері, спогади дитинства, та образ світильника:

Одненький світильник, який тобі вірно світив
В нужденній дорозі, що ревно долаєш спочатку.
І так виглядаєш на пагорбі сад золотий

Її персонажі переростають у символи з різними смисловими пластами, де немає місця закислому повітрю. Вона, ніби верховна жриця, дає нам шанс зазирнути у свій окремішній світ, який магнетизує і приваблює майже забутою вибуховістю кришталево чистих почуттів, що враз накочуються живильною хвилею веселкових снів із дитинства. І сподіватися, що це мине, що картини чи то з іншого життя, чи то відроджені в пракорінні пам'яті зникнуть — справа марна.

«А що тремтить налякано — трояндами і віршами моя душа наплакана» (вірш «Пісні на білім камені») [1, с. 18]. Як поет і як художник В. Давиденко знаходить досконалість і гармонію душі у квіткових барвах, які розкидані і в поетичних рядках, і на полотнах. То вони кружляють у танці вітру, то виграють якоюсь однією барвою, то їм присвячена ціла робота-рай, яка так і називається «Рай ірисів».

«Добираючи ритм, усміхнеться мені музикант, Наче змовники, ми творим джазову мову Варшави» (вірш «Польоти Варшавського джазу») [1, с. 38]. Музика — ледь не найголовніший імпульс світопочування В. Давиденко. «У цій збірці — музика всюди і скрізь», — пише, згадуючи про вірші із книжки лірики поетеси «Флейта Евтерпи», інший поет Василь Герасим'юк. Музика не лише у віршах — вона розлита і в кожному полотні. Ледь вловимі натяки, розмиті контури, таємниче марево («Польоти Варшавського джазу», «Лежали там флейти»).

Плетіння сіток. Полотно, акрил. 2015

Зникає сентиментальний мрійливий краєвид, натомість виринають кам'яниці польського міста, складені із музичних знаків та соборних дзвонів. Звуки котяться бруківкою і полохають пташок, що зриваються і кружляють у такт ритму. Але цього замало, і джазова мелодія опановує інший простір, втягуючи у своє магнетичне поле вечірні ліхтарі, легкі різнокольорові кульки, пташину пісню та й саму авторку. І цей нестримний потік ось-ось увірветься у спокій кварталів, де ще буденно дрімають вікна, кудись поспішають їхні власники, ще нічого не передчуваючи. Але ж глядач знає: ще мить — і звична тривіальність зникне, простором запанує джазовий неспокій. Та невдовзі і ця картина змінюється з калейдоскопічною швидкістю: «Карнавал у кінці твого саду із пергою цвітіння, пророцтвами віршів» [1, с. 42].

«Майстер снів» — тут можна розглядати кожну лінію, що виразна і струнка, мінлива і блякла. У крапельці, що зблиснула від сонячного марева, як у збільшувальному скельці, вихором розпростертого у леті орла промайнули далекі фортеці, напівзітерті з пам'яті образи, спогад про які облетів листям з осіннього журливого дерева. Картина-домінанта «Концерт Верді» — вигадливі заломи ліній у творенні постатей, обрисів фортець сповнюють картину драматичним звучанням. Скрипки, віолончелі, сопілки, пюпітр із розритими нотами — усе промовляє музикою італійського маестро.

Мазки на полотнах створюють динамічний рух, напоєний не лише музикою, а й пахощами моря, неба, сонця. Струмує водоспад, який перетворюється на білу серпанкову сукню, витончену і ледь вловиму. Струменять потоки вітру, і в цьому мінливому серпанку, що огорта і торкається ніжним теплом, кружляють у безкінечному вихорі квіти, хмари, й думки також, а ще уривки віршів:

Я заплющу під віями шлях, що збігає з полотен до піній,
їх смарагдових снів з шовком неба, канвою гори.
В срібнім блиску грози сад охопить знайоме тремтіння,
І в сльозах ти приймеш глей і цвіт, мов небесні дари.

Мов небесні дари, що колажем застрягли на полотнах, чатують на нас «віки прадавні, строї голубі // і почуття, затаєні в собі — // яка їм плата?». І яка ж відповідь: «Лиш трохи суму, бо завжди одна // розв'язка драми» («На ці столи не слала полотна») [1, с. 59]. Тож у картині «Автограф» промайнула душа самої авторки, з початковими літерами імені *ВА*. Ще мить — і літери, і птахи, і калинові ягоди розтануть в імлі, рознесуться спогадами акрилових мазків по всіх полотнах.

Валентина Давиденко — художниця особлива, об її картини вдаряються звуки мелодій та поетичні строфи і застигають там до певного часу, а потім — як торкнути їх — вони оживають і проростають у нашій свідомості. І тоді вже важко їх позбутися, вони зависають між небом і землею, створюють свою настроєвість. Значення кожної картини не обмежується лише спогляданням. Щось там є, те, що живе поза стислими рамцями картини, щось таке, що вислизає зі свідомості, розчиняючись у мареві фантазії і гойданні гондол, мерехтінні Південних міражів. Це як творення у надвечір'ї фантастичного роману. Вірогідно, існує така країна, ні, це не Італія і не Етрурія, і не Атлантида, як стверджує авторка, ця країна, сповнена дивного світла, на хвилях вітру розносяться звуки то флейти, то Варшавського джазу, то перестук

Польоти Варшавського джазу — 2.
Папір, акварель. 2011

кастаньєт у дівчини з червоним віялом, музики, які кружляють у вихорі неземнім, то вогнисто зелені, то холодно бузкові, то акварельні, то з присмаком свіжого морського бризу. Отож ми читаємо, чи то пак дивимося химерну історію, як одного разу героїня перетнула невидиму межу епох і опинилася в ілюзорному просторі казкової реальності, в осмисленому небутті, у вихорі могутньої непереборної сили фламенко, що вводить у сон, з якого ой як нелегко випасти, бо він надто солодкий, розкішний і буйний.

Спочатку ніби зазираємо у шпарку, але цікавість заворожує, і ми вже не в змозі одірватися од простору, що раптово розчахнувся перед нами, кличучи все далі і далі. Скільки дрібниць відкривається! Але чи такі вже це дрібниці, адже саме повітря, лавандово пахуче і стосонцево мінливе, осяяне Зорею свободи, застигло і слухає-наслухає. Ось цвіркунець майструє скрипку, а там, дивись, лелеки кружляють у вихорі маків, хмар, лет яких стримує тендітна дзвіничка на високості. Кожна така мить — то щастя, радість, свято, яке ніколи не скінчиться, як і саме життя. І стає можливим усе — перемога над буденністю, над фальшю, легкими стають думки і відчуття цілого світу. Чи довелося в цій подорожі побувати в країні мрій? Звичайно. В етруській фортеці? Там кожен камінчик складає свою історію. У раю ірисів? Кольоровій мозаїці тісно на полотні. Біля озера П'єділуко? Воно зависло просто на півдорозі до фортечних мурів міста. На Мальорці? Так там у вечірніх танцях аборигени творять іншу реальність! У вишеньці? Там злетіло рожевим феєрверком квітуче гілля і озвалася тихим шепотом між крилами вітряка… В затишному акацієвому обійсті Катерини Білокур? Гасничка — одинокий мовчазний свідок тихої розмови двох сердець, двох художниць — сумно віддзеркалюється у розгорнутому на мольберті полотні. Та гасничка, як альтернатива божественному м'якому вогню, з'являється знов і знов, щоб присвітити чи то на іконі, чи то поміж колонами давнього храму старий календар із застиглим шостим днем місяця.

Валентина Давиденко запросила до подорожі між світами, і ця подорож, така неочікувана, всеможна, стала пізнанням себе, пережиттям, внутрішньою напругою почуттів, позначених глибоким незбагненним смутком-спогадом. І услід за авторкою скажемо:

Ми колись тут були — пригадаю з ковточком судомним:
тьмяна мідь на столі і недремна віконна пітьма.
Там прощань марнота, там гардина якась непритомна,
мов ажурне сильце, що нікого уже не трима.

1. Тут і далі цит. поезію зі збірки: *Давиденко В.*. Білу лампу внесу тобі в ніч [Текст] / Валентина Давиденко. — К. : Ярославів Вал, 2012. — С. 59.

2. Валентина Давиденко: тінь України падає на світ [інтерв'ю Володимира Коскіна] // Демократична Україна. — 2015. — 10 лип. — Режим доступу: http://www.dua.com.ua/culture/vitalnya/item/1676-valentina-davidenko-tin-ukrajini-padae-na-svit.html

3. *Андрей Белый.* Критика. Эстетика. Теория символизма : в 2 т. [Текст] / Андрей Белый. —

М. : Искусство, 1994 — Т. 1. — 478 с. — (История эстетики в памятниках и документах). [Электронный ресурс. Режим доступа: http://az.lib.ru/b/belyj_a/text_08_1907_simvolizm.shtml]

Любов ДРОФАНЬ. Валентина Давиденко: «Давній міф, моя вигадка, сон постає із того полотна»

Анотація. Сучасне мистецтво надто химерне і не надається до однозначних оцінок. Одна із постатей, що його творять, — Валентина Давиденко. Це художниця особлива, яка в арт-просторі вибудувала власний стиль художнього мовлення, ірреального за своїм змістом, але близького до чуттєвого співвіднесення. Діалог зі світом вона передає і пензлем, і словом, її поетичні твори віддзеркалюються на полотні, а мазки фарб відчутні в кожному вірші. І все це разом створює окремішність, що її деконструює авторка в своїй свідомості і водночас уможливлює сприйняття чи переосмислення. У статті йдеться про сплав тексту і малярства, про конструювання художнього образу різними смисловими засобами. За допомогою візуальних і вербальних форм мисткиня пропонує химерну історію, як одного разу її героїня перетнула невидиму межу епох і опинилася в ілюзорній казковій реальності, в осмисленому небутті, у вихорі могутньої непереборної сили давнього танцю, що вводить у сон, з якого ой як нелегко випасти, бо він надто солодкий, розкішний і буйний.

Ключові слова: фантасмагорійність, алюзія відчуттів, мистецьке полотно, поезія.

Любовь ДРОФАНЬ. Валентина Давыденко: «Древний миф, мое творение, сон встает с полотна»

Аннотация. Современное искусство слишком причудливо и не поддается однозначным оценкам. Одна из личностей, что творит его, — Валентина Давыденко. Эта художница в арт-пространстве выработала свой собственный стиль художественной речи, ирреальной по содержанию и близкой к чувственному соотношению. Диалог с миром она передает и кистью и словом, ее поэзия отражается на полотне, а мазки красок ощутимы в каждом стихотворении. Все это создает окружение, которое автор деконструирует в сознании и дает возможность для принятия или переосмысления. В статье идет речь о сплаве поэзии и живописи, о конструировании художественного образа разными смысловыми способами. С помощью визуальных и вербальных форм художник предлагает фантастическую историю, где однажды героиня пересекла границы эпох и оказалась в иллюзорной сказочной реальности, в осмысленном небытии, в вихре могущественной силы древнего танца, который вводит в сон, из которого нелегко выйти, он слишком сладкий, роскошный и буйный.

Ключевые слова: фантасмагорийность, аллюзия чувств, художественное полотно, поэзия.

Lubov DROFAN. Valentyna Davydenko: «An old myth, my creation, the dream raises from the canvas»

Summary. Contemporary art is too miraculous and cannot be subjected to the strict evaluation. Valentyna Davydenko is the personality who creates this art. This artist is very special, as she presented her own style of the art language which is non-real and comes close to the sensual correlation. She carries her dialogue with the world by the means of paintings as well as the verbal one. Her poetry is reflected on the canvas and colors are presented in verses. All this constructs surroundings which the author deconstructs in her consciousness thus giving the possibility of thier comprehension or rethinking. The article deals with the unity of text and painting, construction of the artistic image by various means. The artist offers mysterious story with the help of visual and verbal forms when her hero crossed the invisible border of epochs and came to the illusionary reality, conscious non-being, in the whirl of the mighty ancient dance and fell into the sweet power of dream.

Keywords: phantasmagoria, artistic canvas, allusion of the senses, poetry.